

## რატომ არის საქართველო ევროპის ნაწილი და რატომ არიან ქართველები უპველესი ევროპელები\*

როგორც ცნობილია, „ევროპა“ და „აზია“ ფიზიკური გეოგრაფიის თვალსაზრისით საერთო კონტინენტს წარმოადგენს და გაერთიანებულია „კრაზის“ სახელწოდებით. ამ საერთო კონტინენტის დაყოფა „ევროპულ“ და „აზიურ“ ნაწილებად არსებითად პირობითია, უფრო გეოპოლიტიკური ფაქტორებით არის შეპირობებული და ძირითადად კულტურულ-ისტორიულ ტრადიციებს ემყარება.

გეოგრაფიული სახელები „ევროპა“ და „აზია“ ანტიკური სამყაროდან მომდინარეობს და ძველ ბერძნულ საკუთარ სახელებს წარმოადგენენ, მეტად გავრცელებულს ბერძნულ მითოლოგიაში. ცნობილი ბერძნული მითის მიხედვით, ევროპა იყო ფინიკიელი მეფის ქალიშვილი, რომელიც გაიტაცა ღვთაება ზევსმა, ხარად გარდაქმნილმა, კუნძულ კრეტაზე. აქ მათ ყოლათ შვილი მინოსი – კუნძულ კრეტის მეფე. მეფე **მინოსს** უკავშირდება სწორედ კრეტაზე ცნობილი სასახლის – ლაბირინთის – აშენება, ბერძენი გმირის **თესვსის** ხართან – მინოტავრთან – აქ შებრძოლება და მისი ლაბირინთიდან გამოყვანა არიადნეს ძაფის დახმარებით.

თვით ბერძნული სახელები „ევროპა“ და „აზია“ სემიტური წარმომავლობის სიტყვებს უკავშირდება, შესაბამისად „სელამოს“, „შხის ჩასკლისა“ და „გამოსკლის“, „შხის ამოსკლის“ მნიშვნელობით. შემთხვევითი არ უნდა იყოს ის, რომ ევროპა ბერძნულ მითოლოგიაში სწორედ ფინიკიელი (ე.ი. სემიტი) მეფის ქალიშვილი იყო.

ძველი ბერძენებისათვის საზღვარი სამხრეთ ევროპასა და აზიას შორის კოლხურ მდინარე „**ფაზისზე**“ გადიოდა. მდინარე „**ფაზისი**“ გაიგივებულია დღევანდელ „**რიონთან**“, თუმცა „**ფაზისის**“ სახელწოდებით ბერძნულ სამყაროში სხვა მდინარეებიც აღინიშნებოდა, შესაძლებელია, მდინარე „**ჭოროხიც**“. ამდენად, „**ევროპის**“ საზღვრად სამხრეთში ტრადიციული წარმოდგენების თანახმად რიონი ან ჭოროხი უნდა მივიჩნიოთ და ზოლი „**ევროპასა**“ და „**აზიას**“ შორის არა კავკასიონის ქედის გასწვრივ გაავლოთ, არამედ

---

\* **24 სექტემბერი, 2004 წ. 7 თებერვალი**; ამ თემატიკაზე იხ. აგრეთვე ჩვენის სტატიები: „**საქართველო ევროპაა თუ აზია?**“;

**საქართველო**, 1999 წ. 8–25 ფენისი; **საქართველო**, 1999 წ. 26 ფენისი; ჟურნ. **საქართველო**, 1999 წ. 26 ფენისი;

„**ACADEMIA. ისტორიულ-ფილოლოგიური ჟურნალი**“, თბილისი, 2001, №1, გვ. 3–8 (რეზიუმე ინგლისურ ენაზე); „**ქართული სახელმწიფოებრიობა, აღმოსავლური ქრისტიანობა და ძველი ქართული კულტურა**“.

**საქართველო** 2001 წ. 4 იანვარი.  
**რედაქცია**

საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთით არსებული მდინარეების დინების მიხედვით ვივარაუდოთ.

ამ თვალსაზრისით „კოლხეთიც“, „კოლხეთის სამეფოც“ ძველი ბერძნებისათვის მთლიანად ევროპაში იყო მოთავსებული და „ევრაზიული“ კონტინენტის საკუთრივ „ევროპულ“ ნაწილს განეკუთვნებოდა. „ზანური“ – დღევანდელი მეგრულ-ლაზურის წინაპარი დასავლურ-ქართველური დიალექტი – იყო სწორედ კოლხური სახელმწიფოს ენა, რომელზედაც, როგორც ივარაუდება, მეტყველებდნენ აია-ქვეყნის, ე.ი. „კოლხეთის“, მეფე აიეტი და მისი ქალიშვილი – გრძნეული მედეა. მას აკაკი შანიძე „კოლხურს“ უწოდებს. სწორედ აქედან ისესხეს ბერძენმა არგონავტებმა „ტყავის“ აღმნიშვნელი კოლხური სიტყვა \*ტყო–/\*ტკო– (მდრ. მეგრ. ტყებ–ი, ლაზ. ტკებ–ი) „ოქროს საწმისის“ გამოსახატავად (ბერძნ. კოუ–), რომლის მოსაპოვებლად ისინი უძველეს ხანაში კოლხეთისაკენ გამოემართნენ.

უახლესი გამოკვლევების თანახმად, კოლხური სახელმწიფოებრიობის არსებობა ჩვენ უკვე ძვ. წელთაღრიცხვის მე–15 საუკუნისათვის უნდა ვივარაუდოთ, რამდენადაც მიკენური ეპოქის ბერძნულ წარწერებში (ძვ. წელთაღრიცხვის XV/XIV სს.) დოკუმენტურად დასტურდება მრავალი სახელი, რომლებიც „არგონავტების მითიდან“ იყო ჩვენთვის ცნობილი, მათ შორის ისეთი სახელები, როგორიცაა „ქვეყანა აია“, „კოლხიდა“, „იასონი“ და სხვ.

ყოველივე ზემოთქმულის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ საქართველოს და, საზოგადოდ, სამხრეთ კავკასიის დიდი ნაწილი, უძველესი წარმოდგენების მიხედვით, „ევრაზიული“ კონტინენტის სწორედ ევროპულ ნაწილში მდებარეობს, განსხვავებით რიონის და ჭოროხის სამხრეთით მდებარე რეგიონებისაგან (ანატოლია, ირანის ზეგანი, მესოპოტამია), რომლებიც, ამავე წარმოდგენების თანახმად, კონტინენტის „აზიურ“ ნაწილს განეკუთვნება და თანამედროვე გეოგრაფიულ ნომენკლატურაში „წინა აზიის“ ან „სამხრეთ-დასავლეთ აზიის“ სახელწოდებით არის ცნობილი (გერმ. Vorderasien, ინგლ. South West Asia). ამავე არეალს ხშირად „ახლო აღმოსავლეთს“ უწოდებენ (რუს. Ближний Восток, ინგლ. Near East). ამდენად, საქართველო და „სამხრეთ კავკასია“ საზოგადოდ უნდა განვიხილოთ ევრაზიული კონტინენტის საკუთრივ ევროპულ ნაწილში მდებარე რეგიონად, რომელსაც გვთავაზობენ, „სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპა“ ვუწოდოთ (რუს. Юго-Восточная Европа, ინგლ. South East Europe), „სამხრეთ-აღმოსავლეთი აზიის“ ანალოგიით (რუს. Юго-Восточная Азия, ინგლ. South East Asia). ამიტომ არიან სწორედ ქართველები „უძველესი ევროპელები“, შედარებით დასავლეთევროპელებთან, რომლებიც ამ ხანაში ჯერ კიდევ არ იყვნენ გამოსული

საისტორიო ასპარეზზე.

ამგვარად, „ვერაზიული“ კონტინენტის ევროპული ნაწილი შედგება „დასავლეთ ევროპის“, „აღმოსავლეთ ევროპისა“ (საზღვრებით — ურალის მთებისა და კასპიის ზღვის სანაპიროს გასწვრივ) და „სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპისაგან“, რომელშიც შედის საქართველო და „სამხრეთ კავკასიის“ ანუ „ამიერკავკასიის“ სხვა ქვეყნები (გეოპოლიტიკური ტერმინი „სამხრეთ კავკასია“, რუს. „Южный Кавказ“, ინგლ. „South Caucasus“, გერმ. „Südkaucasus“ ჩვენს მიერ იყო შემოთავაზებული ათიოდე წლის წინათ „Закавказье“ — „Transcaucasia“ ტერმინების ნაცვლად და ამჟამად საყოველთაოდ გავრცელებული ჩანს).

მაგრამ თანამედროვე გეოპოლიტიკური ნომენკლატურის თანახმად, რომელიც ძირითადად „ცივი ომის“ პერიოდში იყო შემუშავებული, ტერმინი „აღმოსავლეთი ევროპა“ მოიცავდა სახელმწიფოებს, რომლებიც ყოფილ საბჭოთა კავშირს დასავლეთიდან ესაზღვრებოდა; ეს იყო პოლონეთი, უნგრეთი, რუმინეთი, ბულგარეთი და აგრეთვე ევროპის სხვა სახელმწიფოები, რომლებიც „ვარშავის ბლოკში“ იყვნენ გაერთიანებულნი და „ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსს“ უპირისპირდებოდნენ; ბალკანეთის სახელმწიფოები ამასთანავე სწორედ „სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპად“ იწოდებოდნენ.

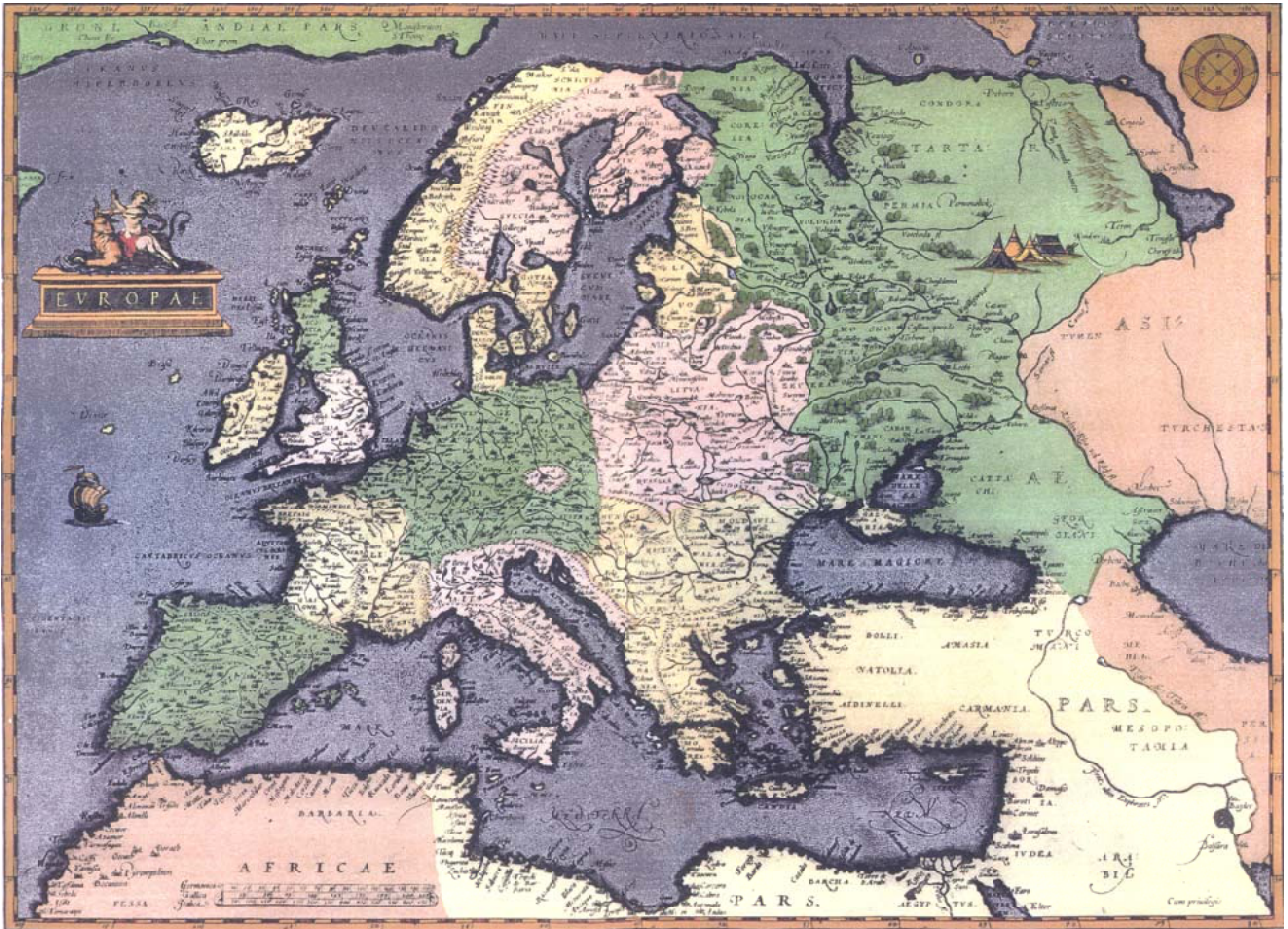
„ცივი ომის“ პერიოდიდან ნაანდერძევი ეს გეოპოლიტიკური ნომენკლატურა თანამედროვე მსოფლიო წესრიგის პირობებში ჩვენს გეოპოლიტიკურ სინამდვილესთან აშკარად შეუსაბამოა და გადასინჯვას საჭიროებს.

კერძოდ, სრულიად უდავოა, რომ ის, რაც „აღმოსავლეთ ევროპად“ იწოდებოდა, უნდა განიხილებოდეს გეოგრაფიულად როგორც „ცენტრალური ევროპა“, ხოლო ამ ცენტრალური ზონის დასავლეთით და აღმოსავლეთით (ვიდრე ურალის ქედამდე) მდებარე რეგიონები, შესაბამისად, როგორც „დასავლეთი“ და „აღმოსავლეთი ევროპა“. ეს უკანასკნელი არეალი (ე.ი. „აღმოსავლეთი ევროპა“) დღევანდელი რუსეთის ფედერაციის მთელ დასავლურ ნაწილს მოიცავს ვიდრე ურალის ქედამდე, ხოლო ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკები, ამჟამად დამოუკიდებელი ევროპული სახელმწიფოები (ბელორუსი, უკრაინა, მოლდოვა, აგრეთვე ბალტიისპირა რესპუბლიკები) ევროპის „ცენტრალურ ზონაში“ განლაგდება. ამ თვალსაზრისით „ჩრდილო კავკასია“ მთლიანად ევროპის აღმოსავლეთ ნაწილში შედის, ხოლო „სამხრეთ კავკასია“ („ამიერკავკასია“) კავკასიონის ქედს აქეთ „სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში“ აღმოჩნდება. ამდენად, ამ თვალსაზრისითაც სავსებით ბუნებრივია მთელ სამხრეთკავკასიურ არეალს „სამხრეთ-აღმოსავლეთი ევროპა“ ეწოდოს.

თანამედროვე ევროპის გეოპოლიტიკური ნომენკლატურის

ეს საკითხები უნდა დადგეს ოფიციალურად საერთაშორისო ევროპული სტრუქტურების წინაშე და სათანადოდ გადაწყდეს არსებული გეოპოლიტიკური რეალობის გათვალისწინებით.

მეტად საგულისხმოა, რომ ბრიუსელში, „ევროკავშირში“, ჩვენი საპარლამენტო დელეგაციისათვის გადმოცემულ ევროპის ერთ-ერთ ძველ რუკაზე (1575 წლისა), რომელიც შედგენილია ცნობილი კარტოგრაფის **ორტელიუსის** მიერ, საქართველო სწორედ **ევროპის ნაწილად** არის მიჩნეული და კონტინენტის იმ რეგიონში მოთავსებული, რომელსაც დღეს „სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპას“ ვუწოდებთ:



 EUROPAE ORTELIUS 1575

ამ თვალსაზრისით, საქართველოს ევროსაბჭოში შესვლა არსებითად დადასტურება გამოდის იმისა, რომ ქართული სახელმწიფო გეოგრაფიულად ყოველთვის ევრაზიული კონტინენტის ევროპულ ნაწილს განეკუთვნებოდა. საქართველოს ამ საბჭოში გაწევრიანება ერთგვარად ჩვენი ტრადიციული „ევროპულობის“ აღიარებაა. სწორედ ამას უნდა გულისხმობდეს ზურაბ ჟვანიას მიერ „ევროსაბჭოში“ ნათქვამი სიტყვები: „ვარ ქართველი, მაშასადამე ვარ ევროპელი“. ამასთან დაკავშირებით საესებით კანონზომიერად უნდა დადგეს აგრეთვე საკითხი საქართველოსა და სხვა სამხრეთკავკასიური ქვეყნების, როგორც ევროპული სახელმწიფოების,

„ვეროგაერთიანებაში“ შესაძლო მიღების კანონზომიერების შესახებ.

მაგრამ რამდენად „წმინდა ვეროპულია“ თვით ქართული კულტურა და ქართული ცივილიზაცია? რომელ სამყაროს განეკუთვნება საქართველო კულტურულ-ისტორიულად — „დასავლურს“ თუ „აღმოსავლურს“, როგორ კულტურულ-ისტორიულ კავშირებს ავლენს ქართული სახელმწიფოებრიობა თავისი სამათასწლოვანი ისტორიის მანძილზე?

რამდენადაც საქართველო მდებარეობს ევროპის უკიდურესად სამხრეთ-აღმოსავლურ ნაწილში და კონტინენტის „აზიურ“ ნაწილს ესაზღვრება, ბუნებრივია, ქართული კულტურა და ცივილიზაცია სწორედ დასავლურ-აღმოსავლური კულტურების სინთეზსა და სიმბიოზს წარმოადგენდეს, აღმოცენებულს ამ კულტურათა შერწყმისა და შერევის შედეგად.

ევროპული კულტურისა და ცივილიზაციის აკვნად სამართლიანად ანტიკური ბერძნული კულტურა და ცივილიზაცია ითვლება. თვით ეს ბერძნული, „ელინური“ კულტურა მჭიდროდ არის დაკავშირებული თავისი ფესვებით ძველ აღმოსავლურ ცივილიზაციებთან.

**ალექსანდრე მაკედონელის** აღმოსავლეთში ლაშქრობის შემდეგ ჩამოყალიბდა ე.წ. „ელინისტური“ კულტურა და ცივილიზაცია (*გერმანელი მეცნიერის დროიზენის* მიერ შემოღებული ტერმინი), რომელიც წარმოადგენდა ბერძნული, „ელინური“ კულტურის შერწყმას აღმოსავლურ კულტურულ ტრადიციებთან. ამ პროცესში წინარეისტორიულ ქართულ კულტურულ ტრადიციებსაც გარკვეული წვლილი უნდა შეეტანა. აღმოსავლეთიდან მომდინარე ეს კულტურული იმპულსები და გავლენები დასავლურ კულტურასა და ცივილიზაციაზე აისახება სწორედ ცნობილ ლათინურ სენტენციაში — *Ex Oriente Lux* — „სინათლე აღმოსავლეთიდან მოდის“.

ამ სიმბიოზური „ელინისტური“ კულტურის შერწყმით აღმოსავლურ ქრისტიანობასთან იქმნება ბიზანტიური კულტურული ტრადიციები, რომლის სფეროში შემოდიან აგრეთვე აღმოსავლური ქრისტიანობის არეალში მოქცეული ქვეყნები, მათ შორის ისტორიული საქართველოც. „ელინისტური“ კულტურული ტენდენციების საფუძველზე ყალიბდება აღმოსავლური ქრისტიანობის წიაღში ახალი კულტურული ცენტრები, საკუთარი ეროვნული დამწერლობებით და აღმოსავლურ-დასავლურ ცივილიზაციაზე დამყარებული ეროვნული კულტურული ტრადიციებით. ამაშია სწორედ ქართული მატერიალური და სულიერი კულტურის უნიკალურობა და განუმეორებლობა, ამაში მდგომარეობს მისი მომხიბვლელობა როგორც დასავლეთისათვის, ისე აღმოსავლეთისათვის.

საქართველო იქცა ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ქრისტიანულ კულტურულ ცენტრად, რომელმაც თავისი მრავალსაუკუნოვანი სახელმწიფოებრივი ისტორიის მანძილზე მრავალი აღმავლობა და დაცემა განიცადა, ვიდრე იგი დღემდე როგორც დამოუკიდებელი, სუვერენული სახელმწიფო მოაღწევდა.

დღეს უნიკალური შანსი გვეძლევა ამ კულტურის მსოფლიოში გაცხადებისა და დემონსტრირებისა და ეს შესაძლებლობა ღირსეულად უნდა გამოვიყენოთ.

ისტორიამ განსაზღვრა ისე, რომ საქართველოში სათავეში მოვიდნენ პოლიტიკური ძალები, რომელთაც ქართული სახელმწიფო სრული საერთაშორისო იზოლაციიდან გამოიყვანეს და უპირატესად დასავლური ორიენტაციის წყალობით იგი ფართო საერთაშორისო ასპარეზზე გაიყვანეს.

ამას პირველ რიგში ხელი შეუწყო საქართველოს და მთელი სამხრეთ კავკასიის გეოპოლიტიკურმა მდებარეობამ, როგორც აღმოსავლეთისა და დასავლეთის გზაჯვარედინზე მდებარე, კონტინენტის აზიური და ევროპული ნაწილების გამაერთიანებელი რეგიონისა.

თავის დროზე წამოყენებული იქნა იდეა საქართველოს გადაქცევისა აღმოსავლეთ-დასავლეთის გამაერთიანებელ ძირითად არტერიად, ძირითად გზად და დერეფნად აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის.

ამ ფუნქციას ისტორიულად, როგორც ცნობილია, ასრულებდა „დიდი აბრეშუმის გზა“, რომლითაც სხვა საქონელთან და ნაწარმთან ერთად აღმოსავლეთიდან დასავლეთში უპირატესად ჩინური აბრეშუმი შედიოდა. დადგა საკითხი სწორედ ამ „დიდი აბრეშუმის გზის“ გაცოცხლებისა და აღორძინების.

ტერმინი „აბრეშუმის გზა“ XIX საუკუნის ბოლოს გერმანულ მეცნიერებაში შეიქმნა და იხმარებოდა ჩინეთიდან დასავლეთისაკენ უძველესი სავაჭრო გზის აღსანიშნავად; აბრეშუმი ძველად დასავლეთში ჩინეთიდან შემოტანილი ყველაზე ფასეული ქსოვილი და ერთ-ერთი უძვირფასესი ნაწარმი იყო, და ისევე როგორც ნავთობი დღეს, აბრეშუმი იყო არა მხოლოდ ყველაზე მნიშვნელოვანი სავაჭრო საქონელი, არამედ ერთ-ერთი ძირითადი საგადასახადო საშუალება მთელ აღმოსავლეთში.

ამდენად, ისტორიულად სავსებით გამართლებულია აღმოსავლეთ-დასავლეთის დამაკავშირებელი ახალი სავაჭრო და სატრანზიტო გზის მეტაფორულად „აბრეშუმის გზის“ სახელით წოდება. მაგრამ თუ ისტორიული „დიდი აბრეშუმის გზა“ საქართველოს მნიშვნელოვნად უფრო სამხრეთით გადიოდა და მხოლოდ რაღაც პერიფერიული შტო თუ შემოდინოდა სამხრეთ კავკასიის რეგიონში, დღეს საქართველოზე „ახალი აბრეშუმის გზის“ სწორედ ძირითადი

არტერია გაივლის; საქართველო დღეს აღმოსავლეთ-დასავლეთის დამაკავშირებელი რეგიონის ცენტრშია მოქცეული. შესაძლოა, უფრო გამართლებული იქნებოდა ლაპარაკი არა ისტორიული „დიდი აბრეშუმის გზის“ აღდგენისა და გაცოცხლების შესახებ, არამედ „ახალი აბრეშუმის გზის“ შექმნაზე, რომლის ძირითადი აღმოსავლეთ-დასავლეთის დამაკავშირებელი არტერია სწორედ საქართველოზე გაივლის, რაც სავსებით შეესაბამება დასავლურ-აღმოსავლური ცივილიზაციებისა და ნაკადების კულტურული შერწყმისა და გაერთიანების საქართველოს ისტორიულ მისიას.

ამასთან დაკავშირებით მინდა გავიხსენო **დიდი გოეთეს** სიტყვები „დასავლურ-აღმოსავლური დივანიდან“:

*“Wer sich selbst und andre kennt,  
Wird auch hier erkennen,  
Orient und Okzident  
Sind nicht mehr zu trennen”.*

*„ვინც თავისი თავი და სხვანი შეიცნო,  
აქ იმასაც შეიმეცნებს,  
რომ აღმოსავლეთი და დასავლეთი  
ერთმანეთს აღარ უნდა დაუცილოთ“.*

---